

20.5.2009

Kotitalouspedagogiikka – muuttuvien kotien tuki

Eri tahoilla heräsi 1800-luvun lopussa innostus saada kotitalousopetusta myös Suomeen. Monet aktiiviset henkilöt tekivät opintomatkoja muihin Pohjoismaihin, Saksaan, Skotlantiin ja Englantiin. Tämän sen aikaisen asiantuntijavaihdon antamien kokemusten perusteella kotitalousopetus nähtiin tärkeäksi esimerkiksi kotien hygieniatason nostamisen ja kansanravitsemuksen kehittämisen kannalta. Kotitalousopetusta ei kuitenkaan voitu järjestää ilman päteviä kotitalousopettajia ja niinpä Suomen Naisyhdistys valitsi 1890 määrätietoisesti ja tarmokkaasti, 26-vuotiaan, Anna Olsonin (1864-1943) stipendiaatiksi ulkomaille *"tutkimaan kansakouluikäisten tyttöjen ruuanlaitto-opetuksen metodeja"*. Hän suoritti Lontoossa kotitalousopettajatutkinnon ja palasi Suomeen, jossa vuonna 1891 perustettiin Helsinkiin Kasvatusopillinen Talouskoulu. Oppilaitoksen tehtävänä oli kotitalousopettajien koulutus. Anna Olsoni toimi pitkään HKT:n johtajattarena (*föreståndarinna för Pedagogiska Matlagningsskolan i Helsingfors*) ja hän kirjoitti myös alan ensimmäisen suomalaisen oppikirjan. Tämän professuurin henkiset juuret juontavat siis näihin tapahtumiin ja tarpeisiin antaa kotitalousopetusta nuorille ja opetuksen kautta lisääntyvien taitojen avulla tukea muuttuvia koteja. Vaikeat 1900-luvun alun sota-ajat, jälleenrakentamisen kausi ja nousevan Suomen uudet haasteet kuljettivat kotitalousopettajakoulutusta turbulenttienkin vuosikymmenten läpi 1970-luvulle. Syksyllä 1975 kotitalousopettajan koulutus siirtyi Helsingin yliopistoon ja koulutuksen akatemisoituminen alkoi.

Tänä päivänä kotitalouspedagogiikan ydinkysymys on edelleen sama. Miten parhaimmilla pedagogisilla keinoilla ohjataan ja tuetaan oppilaita, nuoria ja aikuisia, ja sitä kautta annetaan tiedollisia ja taidollisia välineitä muuttuvien kotien tarpeisiin. Kotitalouspedagogiikka juontaa terminä juurensa kreikankielisestä sanasta *paidagogos* (= lasten ohjaaja). Pedagogiikkakäsitteeseen sisältyy monia merkityksiä: se voi olla suora synonyymi termin kasvatus- tai opetusoppi kanssa tai se voi edustaa tiettyä pedagogista ajatus- tai toimintasuuntaa (esim. Steiner-pedagogiikka). Sen avulla kuvataan myös kasvatustieteellistä opetusta tai tutkimusta, jonka kohdealueena on jokin tietty sisältöalue, esimerkiksi yliopisto-, tai erityispedagogiikka. Kotitalouspedagogiikan osalta opetus- ja tutkimuskohteet kaivavat juurensa syvälle suomalaiseen yhteiskuntaan, sen koteihin ja jälleen, niiden muuttuviin tarpeisiin.

Kotitalouspedagogiikka fokuoitiin nimensä mukana kotiin ja kotiin liittyviin toimintoihin. Mikä on sitten koti? Voidaanko sitä edes tyhjentävästi määrittellä? Tämän päivän yhteiskunnassa koteihin liittyviä merkityksiä on monia. Myös kodit ovat keskenään hyvin erilaisia. Edeltäjäni emerita professori Terttu Tuomi-Gröhn on pohtinut kodin eri merkityksiä. Hän toteaa, että yhtäällä on olemassa sinivalkoisen topeliaaninen kuva rauhan tyyssijasta, joka sijaitsee kotikoivun katveessa ja jonne kirkas tähti johdattaa. Toisaalla on joidenkin ihmisten arkitodellisuus, jossa kodin ulkoiset puitteet on menetetty. Arki on särkynyt ja pirstaloitunut. Metaforaksi ei sovi auringon paiste, vaan sadeilvien harmaus ja ankeus. Ihanteet ja todellisuus voivat olla kovinkin kaukana toisistaan.

Miten hyvin pystymme kotitalouspedagogiikan asiantuntijoina ja opettajankouluttajina kohtaamaan kaiken sen erilaisuuden, jota nykypäivän yhteiskunta tuottaa? Vastaus on, että tutkimuksen ja jatkuvan opetuksen kehittämistyön kautta. Tutkimustieto, joka ankkuroituu

koulun arkeen ja kehittää oppimista ja opettamista, yhteistyössä koko kouluyhteisön kanssa pystyy tukemaan kotitalousopetusta. Tutkimuksellisesti on keskeistä ymmärtää, mitä tämän päivän suomalaisissa kodeissa ja kouluissa tapahtuu ja millaisia taitoja arjesta selviytymiseen tarvitaan. Sen ymmärryksen kautta voidaan kehittää kotitalousopetusta vastaamaan entistä paremmin muuttuvien kotien tarpeita.

Yksi keskeinen kotitalouspedagogiikan alaan kuuluvan opetuksen sisältöalue on alusta asti ollut ruoka ja ravitsemuskasvatus. Terveystietä ja ruuasta puhutaan mediassa tällä hetkellä paljon. Myös nuoret ovat monenlaisen mainonnan ja informaatiotulvan kohteina. Samoin heidän vanhempansa. Millaisia ruokaan liittyviä uskomuksia ja tietoja nuoret ovat kotoaan oppineet? Häviääkö tieteellinen tieto kilpailtaessa lupauksia herättävien mainosten ja rahan vallan kanssa? Kotitalousopetuksen tehtävä on antaa välineitä informaatiotulvasta selviytymiseen: mitkä tietolähteet ovat luotettavia ja mitkä tarkoitushakuisia. Pedagogiselta kannalta on olennaista pohtia, perustuvatko arkiset ruoan valinnat asioiden syvälliseen ymmärtämiseen vai annettujen käskyjen auktoriteetilähtöiseen noudattamiseen. Ilman ymmärtämistä on olemassa vaara, että jäädään ulkoa oppimisen tasolle. Terveellinen on terveellistä vain siksi, että se on terveellistä. Ymmärtävätkö nuoret, miksi tietyt valinnat ovat hyvinvointia edistävämpiä kuin toiset? Nykyaikana hyvinvointiin on monta tietä, ehkä liiankin monta. Terveys on nykypäivänä myös korostuneesti elämäntapasidonnainen asia. Terveys on myös muuttunut kauppatavaraksi. Sen avulla myydään erilaisia hyödykkeitä ja palveluja ja terveys on siten uudella tavalla läsnä ihmisen arjessa. Samalla terveyden vaalimisesta on tullut moraalinen normi. Läski on rumaa ja lihavat ovat luusereita. Ajan terveysasenteen mukaan terveyttä ei ole ennen kuin se tehdään. Sitä tulee elää ja kuluttaa. Terveys on asia, joka huomioidaan, hoidetaan, edistetään, kohennetaan, lääkitään ja maksimoidaan. Tällaista asennetta ei ainakaan samassa mittakaavassa ollut vielä Anna Olsonin aikana.

Muuttuvan maailman vaikutus kotitalouspedagogiikkaan on jo havaittavissa. Koulu ei ole enää "keskellä kylää", opetus ei pysty aina päivittämään itseään riittävän tehokkaasti, ja nuoret oppivat kaduilla, kavereilta ja muualta, ohi koulun. Miten saamme kehitettyä tulevaisuuden koulusta paikan, jossa tietoa saadaan jakamalla sitä, mitä kaikki mukanaan tuovat ja yhdessä esiin ammentavat; yhdessä olemalla, elämällä, tekemällä ja tietämällä? Kehittyvällä kotitalousopetuksella, opettajankoulutuksella ja siihen kytkeytyvällä tutkimuksella voi parhaimmillaan olla kyky parsia kasaan pirstaleinen tieto kulttuurin, luonnon, yksilön ja yhteisön välimaastossa. Alussa mainitsemani Anna Olsonin ja naisasian tyttären henkinen perintö on tärkeä pitää mielessä myös tänä päivänä. Tämä perintö on jo toista sataa vuotta mahdollistanut muuttuvien kotien tukemisen ja yksilöiden kasvun omassa arjessaan pärjääviksi tasapainoisiksi ihmiseksi.

Lisätietoja:

Professori Päivi Palojoki
paivi.palojoki (at) helsinki.fi
puh: 191 29777